

HAGAR

Een gedicht van Izaäk Da Costa

Met daarin de verwachte bekering van de Moslims

Voorzien van een inleiding en toelichting

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2004

INLEIDING

Begin negentiende eeuw kwam er tijdens het Reveil een vernieuwde aandacht voor verschillende zaken. Eén daarvan was de toestand van de huidige wereld in het licht van de toekomstige dingen. Zoals de nieuwe aandacht voor het lot van het Joodse volk. Maar ook was er bij enkelen aandacht voor de Islamitische volken. Bilderdijk, Da Costa en anderen zochten de “zin des Heeren” in deze zaken. Het meest sprekende daarvan is wel het gedicht van Izaäk Da Costa: “Hagar”. Als een rasechte Jood beschrijft hij met warme, fiere dichterlijke taal en broederlijke liefde, zijn verwachting voor zijn oude broeder Ismaël.

De moeder Ismaëls

Het is altijd en heel boeiende geschiedenis. Dat komt denk ik, omdat de allerhoogste God, de God van Abraham een paar beloften heeft gedaan aan Ismaël of eigenlijk Abraham en Hagar. Ismaël was een zeer geliefde zoon van Abraham. Hij was ontsproten uit Hagar, Abrahams en Sara’s dienstmaagd, op aanbeveling van Sara, omdat zij oud werden en geen zoon ontvingen. Toen de Heere Zijn verbond instelde met de besnijdenis, bad Abraham of de Heere Ismaël wilde zegenen met Leven. (Gen.17:18) En dat gebed werd verhoord, (Gen.17:20) met een belofte: *Hij zou twaalf vorsten krijgen en tot een groot volk worden.* Ismaël was geliefd bij Abraham en bij God. Hij heeft beloften meegekregen en dat maakt het bijzonder.

Dat alles is echter niet zomaar gegaan. Hagar kende de Heere. En dit ging door een weg van vernedering. Want toen zij zwanger was kreeg Sara een volmacht van Abraham om Hagar te behandelen “naar wat goed was in haar ogen”. (Gen.16:6) En Sara verdrukte haar vanwege haar jaloersheid. (Gen.16:5) En Hagar kon het daar niet houden en vluchtte weg. Daar kwam zij in de woestijn terecht. Geliefd door Abraham, veracht door Sara. Daar zat zij puur in ellende als zwangere vrouw zonder toekomst voor haar en voor haar kind. In die ellende zocht de Heere (Die zij via Abraham heeft leren kennen) haar op. En dan kwam de Heere niet met een boodschap van verlossing, maar dat zij terug moest naar huis en zich moest vernederen onder Sara. Tevens gaf de Heere haar hier een belofte dat zij Ismaël zou baren en dat dát een krachtig mens zou zijn “als een woudezel” en zou wonen (als nageslacht) voor het aangezicht van al zijn broeders (Izaäk/Israël). En hier vernederde Hagar zich onder de Machtige God. Want zij noemde *de Naam des HEEREN*. Wat zoveel betekent als dat zij de Heere kende. En zij zei: *Heb ik ook hier gezien naar Dien, Die mij aanziet?* En hier kwam zij in het reine met de Heere met zowel haar wil als geweten.

Dit is precies zoals het gaat met een ziel die God zoekt. Die leeft in ellende en denkt dat de Heere niet meer naar hem om ziet omdat het alles anders gaat dan dat het zou moeten gaan. Zoekt hij God? God verbergt Zich. Probeert hij te vertrouwen? Ongeloof komt er voor in de plaats. Probeert hij goed te doen? Hij wordt niet begrepen of verstoten door de mensen. En zo zoekt God de mens op. Want Hij zoekt het verlorene. (Ezech.34:16) Hagar had dit niet verwacht daar in de woestijn. De Heere Zelf stuurde daar Zijn engel of Zijn Zoon om Hagar goede moed en geloof in te spreken. Die moed had Hagar al lang niet meer. Met de uitspraak van haar belijdenis “heb ik ook gezien naar Dien Die mij aanziet?” geeft zij te kennen dat *zij* haar leven niet meer van God verwachtte, maar ze beleed wel dat de “God des aanzien” haar wel aanzag. En dat was de God van het Leven. Dat had ze van Abraham wel geleerd. Daarom noemde men die waterput aan de weg van Sur “le-chai roi”, betekenen: *de Levende Die aanziet*. Dus zij zag de dood voor zich, maar het leven kwam tot haar. En wat nu, nu de Heere haar zo heeft gezegend? Wordt ze nu gered uit haar ellendig leven? Nee, ze moet terug. Terug naar huis. Haar kruis opnemen en Sara dienen. De Heere zegt het haar. Nee zo’n ziel heeft geen gemakkelijk leven! Maar ze draagt! Ze neemt haar kruis op en er wordt een grote belofte

in haar vervult. Hagar, de Egyptische, de Heere werd haar genadig en zij zou Ismaël baren en zou 12 koningen voortbrengen en een ontelbaar groot volk. En zij zouden wonen voor het aangezicht van hun broeders, nl. de Israëlieten. (Gen.16:12)

Toen jaren later Izaäk geboren werd en groot en gespeend werd, kwam de volgende ellende naar Hagar en inmiddels ook Ismaël. Want Sara beval dat ze weg moesten. Dit was Gods weg, maar Abraham vond het “een zeer kwaad woord”. Toch moest hij zo handelen van de Heere Zijn God. Zo werkte de Heere Zijn beloften uit. Zowel voor Izaäk als voor Ismaël. En zo gaf Abraham Hagar en Ismaël brood en water en zond hen weg. In de woestijn Ber-sheva. Wonderlijke wegen Gods! Hier kwam Hagar weer in diepe ellende terecht! Weer de dood voor ogen. Het water raakte op. Haar zoon, inmiddels misschien een jaar of 17, raakte uitgeteerd. Zij zag hem sterven en zette hem onder een struik. Daar liep zij vandaan zover dat ze hem niet meer zag. En ze hilde. En de jongen ook. Zij verzonken allebei in gedachten woorden en gebeden. Hun leven was ten einde. O, waar waren de beloften Hagar? Daar kon Hagar niet meer bij, dat kon ze niet meer bedenken dat er nog beloften waren. En zo is het vaak met een volk dat eerlijk is gemaakt door God. Ze was door iedereen verlaten. En wat we er dan toch ook wel bij mogen bedenken is dat ze zich door God verlaten voelde. Want wat is het, als een mens zijn zondigheid gewaar geworden is, ook na ontvangen genade, ook nadat er beloften zijn gedaan? Ja dit is (lijkt mij) wel het ergste bij Hagar. Want wat reden zou er zijn dat de Heere naar haar omziet? Nu Abraham door de wil des Heeren haar zo aan de kant moest schuiven, wat zal er wel niet door haar ziel gegaan zijn! Die Abraham, die HEERE, waar Hagar ook kennis van had, stuurden haar weg? Ja ze wist wel dat het oordeel recht was. Haar ziel moest vergaan en die van haar jongen ook. En ze schikte zich eronder. O Hagar! Hier zijn geen woorden voor! Wie zal het zich bedenken? Maar de HEERE spreekt recht! Hij is het die recht oordeelt en oordeelt het verlorene. Hij spreekt de weduwe recht, Hij hoort de wees en Hij heelt de verbrokenen van hart. Zijn oordeel is Recht en Gerechtigheid en dat gaat met Barmhartigheid en Vrede. Want Hij kan Zijn hart niet inhouden wanneer de verlorene en ellendige tot Hem roept! En Hij zond Zijn engel tot Hagar met de Goede Boodschap. Hij zoekt de zachtmoedigen op. Ja reeds Hagar kreeg die Zalf op haar wond, want Zijn Zoon was eerder dan de wereld geschapen werd. De weg is zwaar Hagar, maar de HEERE werkt Zijn beloften uit. Gezegend diegenen die daarin delen! Want daarover heeft de dood geen macht.

Het Woord

Het woord des Heeren is waarheid. Tot ver in de geslachten van Hagar. Tot in eeuwigheid. En de Heere zond Zijn engel. Want de belofte ging verder, 's Heeren weg ging voort. Zijn woord is standvastig. Dat is het enige wat de wereld houvast biedt in haar zoektocht naar haar omwentelingen. De geschiedenis verklaart het Woord. Het Woord verklaart de toekomst.

De belofte die aan Hagar gedaan wordt heeft betrekking op haar zoon Ismaël en zijn nageslacht. Want er staat: *“Ik zal uw zaad grotelijks vermenigvuldigen, zodat het vanwege de menigte niet zal geteld worden.”* (Gen.16:10) Ook verderop is te lezen dat het voornamelijk om het nazaat gaat.¹ Er zou een groot volk uit Ismaël komen. Wat in hun vader naar de Heere vernoemd zal zijn, gezien de naam Jishma-el. En de Heere Zelf geeft de verklaring daarvan:

¹ Om meer te weten over de Ismaëlieten, hun geschiedenis, beloften enz. verwijs ik naar het boek “Islam verhalenderwijs” van Anton Wessels, hoogleraar godsdienstwetenschap, in het bijzonder van de Islam, aan de VU te Amsterdam. Ik citeer: “Niet alleen Izaäk, maar ook Ismael staat kennelijk onder Gods bijzondere bescherming. Daarmee brengt de bijbel het volgende tot uitdrukking: Gods genade is niet exclusief tot de lijn Izaäk-Jakob (Israël) beperkt, zij omvat evenzeer de andere zoon van Abraham. En omdat Ismaël staat voor de stamvader van een heel volk, is dit niet slechts individueel, maar ook collectief bedoeld.” (blz.173)

omdat Hij de verdrukking of ellende van Hagar heeft aangezien en haar op deze manier vertroost door haar deze belofte te doen dat haar zoon en geslacht zal leven.

En dan zegt de Heere verder: *“En hij zal een woudezel van een mens zijn; zijn hand zal tegen allen zijn, en de hand van allen tegen hem; en hij zal wonen voor het aangezicht van al zijn broederen.”* (Gen.16:12) Dit is tekenend voor het karakter van hem of het volk. Een woudezel of wilde ezel staat voor een woest mens. Of een wilde ezel onder de mensheid. Hebr: pèrè adam. Het woordenboek geeft verder een wildeman, woestaard, onbeschaafd iemand. De karaktertrekken van een wilde ezel staan ook in het boek Job (literaire tijdgenoot) vermeld. *“Wie heeft den woudezel vrij henengezonden, en wie heeft de banden des wilden ezels gelost? Dien Ik de wildernis tot zijn huis besteld heb, en het ziltige tot zijn woningen. Hij belacht het gewoel der stad; het menigerlei getier des drijvers hoort hij niet. Dat hij uitspeurt op de bergen, is zijn weide; en hij zoekt allerlei groensel na.”* (Job39:8-11) Kortom: Vrijheid en vlugheid, woont in de wildernis, belacht het stedelijk gewoel en luistert niet naar bevelhebbers.

Verder zal *zijn hand tegen allen zijn, en de hand van allen tegen hem*, wat zoveel betekent als dat dát volk oorlogen zal voeren en anderen zal tergen. Daarom staat er uitdrukkelijk, dat Ismaël boogschutter werd in de woestijn. (Gen.21:20) En hij zou wonen voor of tegenover het aangezicht van al zijn broeders, dat is (later als volk) Israël. In Gen.25:16-18 staat de verdere vervulling daarvan beschreven. *“Deze zijn de zonen van Ismaël, en dit zijn hun namen, in hun dorpen en paleizen, twaalf vorsten naar hun volken. En dit zijn de jaren des levens van Ismaël, honderd zeven en dertig jaren; en hij gaf den geest, en stierf, en hij werd verzameld tot zijn volken. En zij woonden van Havila tot Sur toe, hetwelk tegenover Egypte is, daar gij gaat naar Assur; hij heeft zich nedergeslagen voor of tegenover of ten oosten van het aangezicht van al zijn broederen.”* Dat hij twaalf vorsten zou krijgen heeft de Heere gezegd tegen Abraham toen hij bij de instelling van de besnijdenis vroeg of Ismaël “mocht leven” voor 's Heeren aangezicht omdat hij (nog) geen andere zoon had. *“En aangaande Ismaël heb Ik u verhoord; zie, Ik heb hem gezegend, en zal hem vruchtbaar maken, en hem gans zeer vermenigvuldigen; twaalf vorsten zal hij gewinnen, en Ik zal hem tot een groot volk stellen.”* (Gen.17:20)

Dit volk, de Arabieren, of later door toedoen van Mohammed Islamieten of Moslims genaamd, wonen nog steeds voor het aangezicht van hun broeders zowel letterlijk als figuurlijk. Letterlijk omdat de Moslims om Israël heen wonen. Figuurlijk, en dat is essentieel, omdat de Moslims in hun dwaling blijven volharden ten opzichte van het joodse volk. Want hun ogen zijn altijd gericht op Israël omdat dat in Izaäk de “zoon der belofte” was en niet Ismaël. Dit besef leeft enigszins bij hen en veroorzaakt vaak haat tegen Israël. Vooral na de stichting van de staat Israël en de annexatie van Jeruzalem.

De Weg

Wat Hagar deed bij Sara, namelijk zich daaronder schikken, dat liet Ismaël als volk na, tot nu toe. Hagar vernederde zich onder “de hand des Heeren” Die de “weg der verlossing” opende door het geslacht van Izaäk. Dit was haar zaligheid geworden hoewel ze de weg misschien niet begreep. Want Izaäk was de zoon der belofte. Uit hem is ten laatste Jezus geboren, waardoor sindsdien tot alle volken de zaligheid is gekomen. Deze Zoon, de echte Koning, zou de oorzaak moeten zijn voor het buigen van Ismaël. Als Deze Ismaël aan zal kijken, zal Ismaël buigen. Dat de Moslims de daad van hun moeder toch zouden zien! Want daarin bestaat hun zaligheid, wanneer zij zich zullen buigen onder het kind Izaäk en daarmee onder de belofte Gods die ligt in het heilig zaad van Abraham Izaäk en Jakob en gestalte krijgt en verwezenlijkt en vervuld wordt in Jezus de Messias. Want het is Gods soevereiniteit en heilige wil die uitwijst waar de zaligheid in ligt. Daar vond Hagar haar zaligheid, in die

bovennatuurlijke zalving van de Geest van God Die haar overkwam toen zij de weg accepteerde en vervolgde en zich schikte onder de wegen Gods die haar te wonderlijk waren. Want het was wel degelijk moeilijk voor haar toen ze die kleine pasgeboren Izaäk zag liggen. Het besef dat haar zoon Ismaël nu volledig aan de kant werd gezet met haarzelf erbij en de belofte verder ging in Izaäk, dat was zwaar om te accepteren. Dan vielen ze erbuiten. En dit is nu juist de bedoeling. Want in het Zaad van Abraham zullen alle volken gezegend worden. Dat is in Jezus de Zaligmaker, de Messias. Exclusief in Hem is het Leven te vinden. En daarin zal vervuld worden: Ismaël zal leven. Niet meer in Hagers moederschap, niet in Ismaëls kracht, maar in Jezus, de offerande van de Zoon des Mensen en het geschonken Leven, in de kwijtschelding van de zondige mens en de toepassing van het zalige leven. Ook Izaäk zou daarin leven, niet in zichzelf omdat hij de beloofde was want er is uiteindelijk maar één beloofde: de Messias, geboren uit de maagd Maria. Dat was de belofte waar Eva al in leefde. Daarin zag ook Izaäk de zaligheid; en ook wij leven er nog onder. Het Goddelijke Middel waar de gehele geschiedenis om draait.

Bilderdijk

Er is meer. Als we dit gedicht van Da Costa behandelen kunnen we niet om Willem Bilderdijk heen die een grote invloed op Da Costa heeft uitgeoefend. Bilderdijk was heel positief over de Moslims. Hij zag er een bijzonder volk in. *Dat volk was dichter bij God*, zei hij, *dan het verlichte Christendom van zijn dagen*. Hij zag de Islam zelfs als een wegbereiding voor het Christendom. Dat heeft natuurlijk veel uitleg nodig en dat gaat de kaders van deze inleiding te buiten. Maar een paar dingen zijn wel interessant te melden. We moeten beseffen dat er staat: In Abrahams zaad zullen alle volken gezegend worden. Dat zijn dus ook Ismaël én de zonen van Keturah (Abrahams tweede vrouw). Als er dan nu beloften voor Ismaël zijn, dan speelt dat volk evenals het Jodendom een rol in de geschiedenis. Want we moeten ook bedenken dat Ismaëls nakomelingen al langer met het woord van Abraham (wat dat dan ook moge zijn, in ieder geval kennis van de God van Abraham) rondlopen dan pas toen Mohammed de Koran schreef. Waarschijnlijk hadden ook zij via overlevering van Hagar en Abraham en lering van hun broedervolk Israël, al een zekere kennis van de God van Israël. De wijzen uit het oosten (Arabieren) bv. hadden toch ook kennis genoeg om op de juiste tijd en plaats de geboren Koning van Israël te begroeten. En de schatbewaarder van de koningin Candacé van de Moren bezat ook een rol van de profeet Jesaja. Onder de bekeerden op de Pinksterdag waren ook Arabieren, Handelingen 2:11.

In die optiek is het interessant en aannemelijk dat Bilderdijk aan de Moslims een bijzondere rol toeschrijft. Want als Israël het eerstgeboorterecht heeft en volgens Bilderdijk de bekering van de Joden dan ook als eerste zal gebeuren (en pas dan wanneer de wereld moreel in diep verval is geraakt en alle machten weg zijn), dan zullen de Ismaëlieten als broedervolk daarin direct delen en (evenals de Joden) ten dienste staan voor de (moderne) heidenvolken en vervallen Christelijke kerken. Wel is volgens Bilderdijk het heil uit de Joden op grond van de belofte aan Abraham. Daarom moeten de nakomelingen van Hagar het eerstgeboorterecht van Israël erkennen.¹ Bilderdijk meent dat de Ismaëlieten een roeping hebben om de heidenen tot de God van Abraham te brengen.²

In het gedicht “De Marokkane” beschrijft Bilderdijk een samenspraak tussen een Christen en een Moslim. Hier is de Christen bekeerd en verkeerd dus onder het kruis van Jezus. Dit

¹ Volgens het gedicht Hagar aan Sara, Bilderdijks Dichtwerken V, pag.231

² Ismael (...) zal zijn afkomst eeren doen uit zwerver Abraham en 't woeste heidendom voor Abrams God doen beven, Dichtwerken V, pag. 233. Daarmee acht Bilderdijk de Islam een waarachtig heil voor Azië, Geschiedenis des Vaderlands, III, pag.243. Zie ook Bilderdijk en het Jodendom, Dr. L. Engelfried, pag.51

wonderlijke kruis of innerlijk lijden wat de Christen vrijwillig draagt, verbaast de Moslim. Hij wordt bekeerd door het ontdekken van de waarheid die in beider mensen schuilt. Naar mijn mening gebruikt Bilderdijk deze figuranten als type van het Christendom en de Islam. In wezen gaat het dan hier om de bekering van de Moslims, wanneer de sluier van de onwetendheid wordt weggenomen, als de tijd daar is. Met hun spreken over Jezus uit zowel de bijbel als de Koran, komen zij bij elkaar. Dit gebeurt op een menselijke manier, maar niet los van de verlichting van de Heilige Geest. Het eerlijk hart van de Moslim werd getrokken waarop hij zegt:

*“’k Wil aan Issa toebehoren,
'k wil de Zijne zijn...”*

Waarop de Christen zegt:

*“Rijs dan, lieve! rijs Christinne! /
Leef thands zuiver, onbevlekt, /
En vereer met heel uw wandel /
Hem naar Wien u 't harte trekt!”*

En de Moslim antwoordt:

*“Dit, dit geef mij Gods genade, /
Issaas bloed, door beider Geest! /
Hier ontspringt voor mij het leven:¹ /
'k Ben tot heden dood geweest.”*

Verder geeft Bilderdijk aan het eind van het gedicht nog een opmerkelijke mededeling: *“Christen, wilt ge thands vertrekken? /
Zie dit goud in mijnen schoot! /
't is uw losprijs...”*

Dit goud komen we namelijk ook tegen in de profetie van Daniël over de Arabieren als bezit (Dan.11:43) en bij de komst van de koningin van Scheba (2 Kron. 9:1 en 13-14) en bij de wijzen uit het Oosten (Matth.2:11) als gift.

In het schitterende gedicht “Hagar aan Sara” laat Bilderdijk zich wat concreter uit. Hij gaat hier een verhandeling doen over de gevoelens van Hagar zoals de bijbel die geeft. Zeer fijngevoelig geeft hij uitleg over het hart van Hagar, waar eerst trotsheid in leefde, maar wat later vergeving vroeg aan Sara. Toen Hagar door de Geest des Heeren volledig overstag ging en de belofte in Izaak accepteerde, toen ze daar zwierf in de woestijn in de aanblik van het sterven van Ismaël, dat moment, dat vertelde ze als volgt aan Sara:

Toen, dankzij d' Eeuwige die me aanzag van omhoog!
Zeeg troost en laafnis neêr als nooit mijn hart beproefde;
Een beek vertoonde zich aan mijn ontneveld oog;
Mijn dierbre was gered; en – zalig, ik, bedroefde!
Toen galmde heel mijn ziel van de eerste Godspraak weêr,
Die me op den weg van Sur naar u te rug deed keren:
“Uw zoon zal machtig zijn, ontzachlijk in 't geweer,
“En, woestaart uit het woud, wat om hem is braveeren.”
'k Herdacht, en 't klonk my thands met meer, met voller troost
Door borst en ingewand: 't was of me een nieuwe zegen
Doorvloede: een schitterstraal van 'd uchtendbarende Oost
Ontsproot, en loeg me in 't hart met middagluister tegen.
'k Zag, docht my, dieper in die toekomst. 'k Zag zijn vuist
In strijdbaar nageslacht de halve wereld temmen;

¹ Het Leven, zoals beloofd aan Ismaël (Gen.17:18en20)

'k Zag, door zijn stouten voet het Heidendom vergruist;
 En Godevloekten Cham in zijn gareel beklemmen.
 'k Zag – ja! vervul, ô God, dit schittringvol verschiet!
 Zijn arm, onwetend zelfs, voor aller Heiland strijden,
 En, daar heel 't Oost en West geloovig samenvliet,
 De Hoop van Abraham in Abrams God belijden.

Hier laat hij duidelijk blijken dat de Islam een gunstige voorbereidende werking heeft op het Christendom ten opzichte van het heidendom. Afrika, als nakomelingen van Cham, zou in het gareel geklemd worden. De Islam zou de halve wereld “temmen”. Nu, daar is wel wat van te zeggen. Die mensen worden inderdaad in het gareel gehouden ten opzichte van het (moderne) heidendom. De Koran bewaart de mens tot nu toe in ieder geval voor de door het Humanime, de Verlichting en de daaruit voortkomende liberale en socialistische regeringsdrang ontstane Vrijheid. Die Vrijheid die de mens doet ontaarden in zijn verdorven toestand. Het Westen is ten voorbeeld. Maar het Oosten wordt er met name door de Islam voor bewaard.

Wanneer de Arabieren de Hoop van Abraham belijden (dat is Jezus), dan zal het Oosten en het Westen gelovig samengaan in één God en één godsdienst, wanneer de tijd zal aanbreken dat de Koning der Koningen Zijn heerschappij zal aanvangen.

Dwaling

Gods wegen zijn wonderlijk. Toen Jezus geboren werd, werd Hij niet de Koning der Joden in heerlijkheid op deze wereld, maar werd Hij verworpen door de Joden. En hier ligt de haper. Zij, de Joden, die het eerstgeboorterecht hebben, moeten zich eerst schikken onder hun Koning. Zolang ze dat niet doen bezitten de Moslims zoals Da Costa dat zegt, een halve waarheid, een stuk verkapte Joodse en Christelijke religie. In zekere zin hebben de Joden schuld aan de oorzaak van de halve waarheid die Mohammed ontwikkelde. Deze schuld ligt eveneens, voor een groot gedeelte zelfs, bij de Christenen. Want toen Mohammed leefde, was het, om het zo maar te zeggen een zootje bij de Christenen¹ die daar leefden. Er werd geen recht gesproken, de eer werd aan zichzelf gehouden en er was opstand onder elkaar. Onder deze omstandigheid zocht Mohammed de waarheid. En men kan waarlijk zien wat een halve waarheid teweeg brengt. In ieder geval meer dan het Christendom na de 18/19^e eeuwse Verlichting.

Het Islamitische geloof heeft zich altijd meer gekant tegen het Joodse dan tegen het Christelijke geloof. Daarom wordt het ook over het algemeen uitgelegd als de Oosterse antichrist. De Westerse antichrist staat dan voor de Romeinse (pauselijke) machten. Vooral de profeet Daniël beschrijft deze Oosterse antichrist.²

Vooruitzicht

In het op één na laatste couplet laat Da Costa zien welke verwachting hij heeft voor de Moslims. “Op gezette tijden” zal op het verhoorde gebed van Abraham “Ach, dat ook Ismaël genade mag vinden in Uw ogen en level!” Ismaël als volk “de schedel diep buigen en getuigen van zijns broeders eer.” Als type van die gebeurtenis ziet hij de volgende heilshistorische feiten: De vermelding van de komst van de koningin van Scheba toen het vrederijk van

¹ De Christelijke gemeenschappen die daar toen leefden waren Nestorianen (vandaag meestal Assyrische Christenen genoemd) en Jakobieten (vandaag Syrisch-orthodoxen genoemd).

² Zie hierover meer in: “De strijd van de Islam tegen de Koning der Koningen”, lezing door W. Westerbeke, 2001, www.theologienet.nl

Salomo was aangebroken en de wijzen uit het oosten die de geboren Vredekonink geschenken gaven. Met name dat laatste was slechts een “eersteling van ruimer heilverschiet.” **Wanneer “de tijden, vast voorzegd,” van de bekering van de Joden en “van grote schuldvergeving en een zalige herleving op geheel de aarde” zijn aangebroken, dan zullen tijdens de viering van “Jezus’ naam en koninklijk gebied” tussen de volkeren in Sions stad zelfs de rammen en de kamelen van de Arabieren aanwezig zijn.**

Da Costa ziet dus bij de bekering van de Joden ook de bekering van de Moslims liggen. Waarin bestaat dan die bekering van de Moslims? Dat ze zich evenals Hagar schikken onder de belofte. Dit is de strekking van het laatste couplet. Zich schikken onder “Gods ordning”. Zichzelf overgeven, “de hoogten” die zich in een mens manifesteren, het hoogmoedig hart, de eigenwilligheid, de zelfgenoegzaamheid, de eigengerechtigheid, dit alles, het gehele eigen ik, laten vallen. Om zo vervolgens in verwondering op Gods aanbiddelijk werk te zeggen: “Gij zaagt neder, ook op mij!” Zo zullen ze deel krijgen aan de Belofte welke is Jezus. En zij zullen openbaar voor aller ogen “hun dwazen trots bekennen” tegenover Israël, hun broeder. Hun trotsheid zal daarin wegvallen en zij zullen God de eer geven. Maar wij mogen ook bedenken dat zij als Abrahams volk alsdan mogelijkerwijs in hun eer hersteld worden, zoals ook Hagar eertijds een eervol geslacht mocht nalaten.

Dan zal de stad Gods weer klinken van vreugde: “Deze en die is daarin geboren!” Babel, de Moor, de Tyriër, de Palestijn. En als er dan ook nog een Moorman is die in zijn gemis terugkomt van Jeruzalem en daar gaat naar de Gazastrook, dan is er een Philippus die hem alsnog de blijde boodschap verkondigt. *Dan zal de Heere Koning zijn over de gehele aarde en zal Hij één zijn en Zijn Naam één.*

Opbouw van het gedicht

Het gedicht bestaat uit negen gedeelten: Aanhef, de belofte aan Sara, de belofte aan het volk van Ismaël, de opkomst van de Moslims, de profeet van de Moslims, de koninklijke heerlijkheid van de Moslims, de ondergang van de Islamitische macht, de bekering van de Moslims en waarin die bekering bestaat.

In de aanhef laat de dichter weten dat hij Hagar voor ogen heeft “in het hachlijk uur” van het leven, “diep verneêrd met naberouw en kommer in de ziel” dwalende in de woestijn. Deze aanblik maakt zijn dichterlijke lier los.

Voordat hij begint met de belofte aan Hagar, geeft hij eerst het belang aan van de belofte aan Sara en de wrevel die het kind Izaäk veroorzaakt in de tent van Abraham. Vervolgens komt de belofte ter sprake die wordt gedaan aan het volk van Ismaël. Waarna hij ingaat op de opkomst van de macht van de Islamitische volken nadat Mohammed hun tot een profeet is geworden. Een verdere beschrijving van Mohammed volgt en de heerlijkheid die het volk verkrijgt in macht, wetenschap en kunst. Met het begin van de kruistochten beschrijft hij de gestage afbraak van hun macht. Wanneer die macht gebroken is komt de bekering ter sprake.

Alle voetnoten die geplaatst zijn komen van mijn hand.

Verder is het gedicht volledig in originele staat overgenomen. Het is geschreven in 1847.

Middelharnis, augustus 2004

Jos Westerbeke

HAGAR

Wat wondren zaagt ge al niet, woestijnvorstin van 't Oosten!
 een grond vereeuwigen, dien 's hemels vuren roostten
 tot ééne onoverzienbre, één waterlooze zee
 van golven steen en rots, tooneel van schrik en wee,
 verlatenheid en dorst en zonder laafnis sterven! -
 Wat hebt ge al in die lucht, die d' ademtocht doet derven
 aan wat dáár adem zoekt, den stormwind vaak gezien
 zich als aan ketenen ontwringend; niet slechts dien,
 waarvoor de reiziger 't gelaat verbergt in de aarde,
 tot dat de gruiskolom, die wervlend zich vergaârde
 by 't loeien van den reus, voorbij gerold zal zijn!
 Nog andre schuddingen bestookten uw woestijn,
 aloud Arabië! 't Zijn zulken, die de scharen
 opdreven, uit uw schoot, van landveroveraren.
Hier, langs uw noordergrens, trok Israël weleer,
 omstuid van teeknen Gods, naar 't erfland op en neêr,
 de veertig jaren door; - *daar*, twintig eeuwen later,
 verhief de Saraceen met dweepend krijgsgeschater
 zijn wapens, om aan de aard een half gekenden God
 te brengen, en een keer in heel der volkren lot.

Maar in het hachlijk uur, hier voor des Dichters oogen
 herroepen, is het stil, van stormen onbewogen,
 in deze wildernis, en eenzaam. Slechts één vrouw,
 met fierheid, diep verneêrd, in 't oog, - met naberouw
 en kommer in de ziel, diep in die ziel bestreden, -
 richt op den sombren weg haar ongewisse schreden.
 De waterflesch klopt op haar borst, eerlang geleêgd,
 het brood ontbrak alreede, en dubbel klemmend weegt
 de last haar onder 't hart, waarop voor weinig dagen
 haar blik zoo onbedacht naast Sara roem dorst dragen,
 Verwatene! waarheen? De tent van Abraham
 wierp tuchtigend u uit! Keer tot geen land van Cham,
 maar tot de schaduwen van Mamres eiken weder,
 en dat zich 't hart voor God aan Saraas voet verneder!
 Voor u ook is daar brood en water, heul en troost
 en Goddelijke trouw! Wees dienstmaagd, - en uw kroost
 zal groot zijn! meer dan één belofte omvat die woning,
 en wat uit Abrams heup geboren wordt, is koning.

De moeder Ismaëls!

Maar Sara mede staat,
 op Gods gezetten stond, de moeder van een zaad,
 een zoon, waaruit de *Zoon* eens menschlijk wordt geboren! –
 En nu - die Abram 't eerst den vadersnaam deed hooren,
 die veertien jaren op de aartsvaderlijke kniën
 geen tweeden nevens zich gekoesterd had gezien,

moet thands dien tweeden als zijn' meerdere gehengen,
 en, man in zelfgevoel en krachten, hulde brengen
 een weenend kindeke! Gelijk den pijl zijn boog,
 schiet op den zuigeling zijn verontwaardigd oog
 den blik des wrevels en des spots. De moederzonde
 herhaalt zich in dien spot en slaat een versche wonde
 in 't hart der meesteres; - en deze blik beslist.
 Het woord des Heeren handhaaft Sara. Neen! geen twist
 van broeders onder 't oog van Abram! Twee vorstinnen
 gedooft de tentgordijn van Mamre niet, noch binnen
 haar plooiën deze twee, schoon spruiten van één stam:
 den herder en den held, den woudstier en het lam.

De moeder Ismaëls!

Een moeder veler volken
 ook zy! - Wel dekten eens verwarrende onheilswolken
 de ster der moeder en des zoons, wanneer de dorst
 der schroeiende eenzaamheid het leven in de borst
 des jonglings, reeds ten grave als uitgestrekt, ging doven.
 Maar neen! des Engels stem spreekt deernis uit van Boven.
 Gy zult niet sterven, zoon uit Abram! De woestijn
 heeft zich een oogenblik uw graf gewaand te zijn,
 die woesteny zal eens uw glorien getuigen!
 Voor u zal stam aan stam het hoofd met eerbied buigen
 by 't gonzen van uw boog o Schutter! Vrij en fier
 plant, kennende zijn bloed, de zwerfende Arabier
 uw naam voort en uw beeld. Zijn hand is tegen allen.
 Geen menschlijk bondgenoot, die hem te beurt zal vallen,
 het dier slechts in zijn dienst! geen koutertrekkende os,
 geen jacht- of huishond, - maar zijn kameel en zijn ros.¹

Zijn kameel! - 't Levend schip, dat door de zandzeebaren
 zijn koers houdt, rijk bevracht met keur van Oosterwaren, -
 't woestijnpaard, dat in 't zaâl, hem door natuur gewrocht,
 zijn ruiters rustig voert door d' eindeloozen tocht,
 hem knielend afwerpt en weêr opvangt, en, waar de oogen
 vergeefs een waterdrop als uit te lokken pogen,
 de karavane met zijn reuk ten dienste staat,
 en wellen opspoort, die nog laven. Op de maat,
 van dat de zon herrijst, vervolgt het dier te vrede
 met onvertraagden vaart, met onverhaasten trede,
 gelijk de kloknaald tikt, zijn' weg, ten zij zich 't lied
 versnelle, waar ook hy gevoelig 't oor aan biedt:
 de klaagzang, niet altijd eentonig, van den drijver,
 of wel, de lofzang van den pelgrim, vol van ijver
 maar lijdzaam, die aan 't eind van 't onverkwikkend pad
 Jerusalem zal zien, de onsterfelijke stad.

¹ Kameel en paard. Twee middelen die dat volk zich ten dienste stelt. Deze licht Da Costa toe in de volgende twee versen. Het kameel met als eigenschap dat het koste wat het kost op haar doel afstevent en het paard die door kracht en strijd overwinningen behaalt.

Zijn ros! - de roem van ouds, de vriend van zijn berijder
 dat ros steeds, waar de spreuk van d' Idumeeschen lijder
 ter eer zijns Gods van zong: "Wie gaf het paard zijn kracht,
 "zijn heldenhart? Wie heeft zijn hals bekleed met pracht
 "van manen, golvende op den wind? Men ziet hem dansen
 "gelijk een sprinkhaan, by de bliksemende lansen,
 "de pijlen, rootlend in hun koker, en het zwaard
 "dat flikkert in zijn oog, voor galm noch glans vervaard;
 "een wolk gaat opwaarts van zijn snuiven, - met zijn hoeven
 "verslindt hy 't slagveld of hy trappelt het tot groeven
 "en ijlt het harnas te gemoet, of schuimt en woelt,
 "terwijl hy aan 't gebit zijn krijgsdrift bloedend koelt,
 "en antwoordt brieschend op den donder der trompetten,
 "waarby de vaandelen zich in beweging zetten."

De moeder Ismaëls!

Hoe schudt en schokt die schoot!
 't Zijn volken, - stroomen van veroovraars, die den dood
 (een paradijs in 't oog!) met waanzins lust verbeiden,
 ja, tot des aardrijks eind uitdagen en verspreiden.
 't Schiereiland goot hen uit, Egiptes Zevenmond
 gelijk, wen hy zijn bed als opheft, en den grond
 met waterdiepten dekt waar bergen in bezwijken;
 of zoo zich de Oceaan een baan veegt door de dijken,
 en 't land in zee herschept, of uitbijt met zijn zout.
 Geen hoogte die weêrstaat, geen glooiing die weêrhoudt!
 Geen kracht of kunst by macht den aanloop te verduren!
 Zy stappen zeeën door en springen over muren,
 en vielen ze in een lans, de lans verwondt ze niet.
 Half de aarde werd op eens Arabisch grondgebied.
 En, als een veld in 't rond bezaaid met hagelstenen,
 de donderwolk ontperst, zoo zien van Hagarenen
 drie werelddeelen¹ van den Indus² tot den Taag³
 hun breedten overstelpt. Buig, Syriër! en waag
 geen weêrstand, Palestine! en torsch by al uw weeën,
 stad Davids! nog den last der Omarsche moskeeën.
 Zink, Oosterchristenheid, dien naam sints lang onwaard!
 onredbaar, voor den zwaai van 't Damasceensche zwaard!
 Ach! werd het Bijbelwoord voor fabelen en beelden
 en menschevonden, die uw zinlijke ooren streelden,
 te lang te rug gezet? aanvaard den Koran thands,
 wiens halve waarheid in haar duizelenden glans
 uw afgoôn wel kan slaan, maar u geen God hergeven,
 en overmogen moest, waar Christendom voor leven
 een vorm werd, - schijn, geen zijn. Egipte! ontfang de wet,
 u weêr in dezen tijd van den Nomaad gezet!

¹ Azië, Afrika en Europa

² Rivier in Indië

³ Rivier in Portugal

Neig 't hoofd, Alexandrië! en geef dien woestijnieren
 de boektresoren¹ prijs, die uw paleizen sieren,
 met al de wijsheên van uw scholen! Laatste bloed
 van Oud. Numidië!² laat varen uwen moed.
 Carthager³ of Vandaal! spaar 't slagzwaard in de schede!
 Het geldt heel Africa; het geldt Europe mede!
 Zie! Calpes rotsen zijn beklommen, overheerd
 ligt Spanje, diep ook daar de Christennaam verneêrd!
 De fiere Westgoth heeft zijn kerken zien ontwijden,
 en, dolende in 't gebergt, wacht op den eb dier tijden.
 Maar neen! nog wast de vloed. De Pyreneën staan
 geen gieren in den weg, geen Muselmansche vaan.
 Waak op, gy Noordenwind! en drijf die sprinkhaanzwermen⁴
 te rug! rijs, Karel!⁵ rijs, om 't Westen te beschermen;
 en wees in hooger hand een Hamer die verplet,
 en wat nog kruis belijdt van Mekkaas⁶ dwang ontzet.

De moeder Ismaëls!

Wie heeft der krijgren klingen
 tot dezen kamp gescherpt, en de aarde leeren dwingen
 van uit hun eenzaam zand en vesten, naauw bekend
 voor dezen? Wie dat volk uit de armelijke tent
 verplaatst op troonen? Wie de toekomst en het leven
 der wereldnatiën als in hun hand gegeven?
 Een man, als uit het niet gebiedend opgetreên,
 in aart en levensloop vol tegenstrijdigheên;
 veehoeder, handlaar, held, straks Staat en sectestichter,
 wel ongeletterd, maar in 't diepst zijns wezens dichter,
 voor Godsdienst brandende, voor Waarheid koel van zin,
 en (zoon van Abram en de Egiptische slavin)
 zich voelende beheerscht door Israëls profeten,
 voor Issa⁷ bovenal gedrongen in 't geweten
 tot eerbied en ontzag, toch in onbuigbren trots
 zichzelve predikend als opperzendling Gods,
 hervormer, ja (wellicht!) zijns tijds, en voorbereider
 van beetre, maar weldra slechts zelf- en volksmisleider;
 om strijd zich vleierende en gevleid, gewaand Propheet,
 en lasterlijk in 't eind begroet als Paracleet.⁸
 Mohammed! O, wat kracht, wat wijsheid waren de uwen?
 Slechts deze: een waarheid Gods den logen uit te huwen
 en teelen uit dien echt een monsterachtig kroost
 van dweepend zingevlei en ingebeelden troost.
 Ach! uwe niet alleen was 't opzet om één waarheid

¹ Opslagplaats van boeken

² Noord Afrika

³ Carthago, oude stad in Noord Afrika

⁴ Openb. 9, vijfde bazuin

⁵ Karel Martel (734, slag tegen de Saracenen)

⁶ Geboorteplaats Mohammed (571-632)

⁷ Jezus

⁸ Van het Griekse paraclêtos, pleitbezorger

met al haar hemelglans en goddelijke klaarheid
 te spannen in 't gareel ten dienste van een Macht
 van menschevouden en verfoeisels; - of de kracht
 van ééne zonedrift met ijzren wil te breken
 om de andren ongestoord te koestren en te kweken.
 Maar uwe, o Koreischiet! was de Oostersche natuur,
 't bezielend krijgsgenie, 't betoovrend dichtervuur,
 waardoor ge een fakkel werdt, die wijd en zijd de stammen
 in lichterlaaien gloed vermogend waart te ontvlammen,
 -een gloed, nog niet gebluscht, maar blijvend, tot die Zon,
 die eens by 's menschen val zijn wondren loop begon,
 en nacht èn fakkelglans èn dwaal- en flikkerlichten
 in zijn volheldren dag verzwonden zal doen zwichten.
 Verhaast, o God! dien stond, en laat van oord tot oord,
 tot dat hy dáár zal zijn, uw Evangeliewoord,
 klaar als de feestbazuin, het menschdom vergewissen
 van wat er volgen zal op zoo veel duisternissen;
 ja, van dat koninkrijk, dat over 't wijd heelal,
 wat dreige of tegensta, eens zegevieren zal,
 niet door toegeeflijkheên aan menschelijken logen,
 noch door verbindingen met menschlijk alvermogen,
 maar enkel Waarheid, enkel Leven, enkel Licht,
 op vastigheid van kruis en lijden blijft gesticht.

De moeder Ismaëls!

God heeft een woord gesproken!
 Geen stofken heeft er ooit by de uitkomst aan ontbroken;
 't zij oordeel, lang getergd, 't zij heerlijkheên beloofd
 voor de aarde of de eeuwigheid, en neêrgelegd op 't hoofd
 het zij van Jacob of van Edom. Aan uw zonen,
 O Hagar! was de glans beloofd van koningskroonen,
 ziet! de eeuwen wentelden! En honderd troonen zijn
 ten buit geleverd aan de kindren der woestijn.
 Wat schittring! welke gloed of 't waar van regenbogen,
 robijn en esmerald en diamanten, de oogen
 verblindend! wat muziek van waterval by val
 in lustspelonken, als getooverd uit kristal:
 Caïro, Balsora, Granada, paradijzen,
 wie geen Geschiedenis maar Fabel schijnt te prijzen,
 wanneer zy aanheft van uw wondren, wier geraamt'
 of ingestorte puin steeds Morgenluchten aâmt!
 Van uit uw scheppingen verhieven, ja, tirannen
 hun ijzren roede vaak, maar andre Muselmannen
 een schepter, 't Recht ter eer, of Wetenschap en Kunst,
 geleerdheid, onderzoek en letteren ter gunst.
 Alraschid¹, gy hier 't eerst, gy Bagdads Charlemagne²!

¹ Harun Al-Raschid, Arabisch dichter en staatsman, kalief van 786 tot 809 te Bagdad.

² Charlemange is de naam voor Karel de Grote.

Of Abderahman¹! gy! sieraad van 't Moorsche Spanje!
 hoe slaat het nageslacht uw prachtig Cordua
 niet om zijn bouwkracht slechts en duizend zuilen gâ,
 maar om die scholen meê, waar studiën herleven,
 den Noordlijken Barbaar sints eeuwen prijs gegeven!
 Hier boogt Geneeskunst op Averroës² genie,
 en kiemde Scheikunst reeds in 't slijk der Alchymie,
 en wenkte 't sterrenheir met vriendelijk geflonker
 heur banen te bespiên by 't Andalusisch³ donker.
 Gy Dichtkunst, gy vooral, der woestijnieren lust
 van ouds! gy vindt hier stof in ridderfeiten, rust
 in schaduw van den troon des Arabiers, herschappen
 in kunstenkweekend Griek. - De Christenvolken slapen
 hun middeneeuwschen slaap. 't Is nacht.
 Maar juist dien beheerscht de Halvemaan
 met heel haar sterrenwacht.

De moeder Ismaëls!

Ja moeder, in geslachten,
 van koningen, die de aard aan hunne voeten brachten,
 en toch! by al dien roem Egiptische slavin,
 geen evenboortige der achtbre Tentvorstin,
 die in haar ouderdom den Vreugdverwekker baarde!
 Neen, welk een uitstel 't hart der Meesteres bezwaarde,
 zy zou niet altijd by de dienstmaagd achterstaan
 uw waarheid niet altoos by d' Islam en zijn waan,
 verneêrde Christenheid! als overschaduw treuren.
 Ook 't Noorden wordt zich-zelf bewust. De nevels scheuren
 van d' eeuwenlangen nacht. Een nieuwe morgen naakt;
 een nieuwe wereldtijd, een nieuwe kamp ontwaakt.
 Wat stormen! welk een reeks van nieuwe worstelingen,
 onvruchtbaar lang, zoo 't scheen, maar kiem van grooter dingen!
 Zie! 't Westen werpt zich op het Oosten by den kreet,
 van Clermont⁴ uitgegaan: "God wil het!" leus en eed
 dier in gestalte en hart onovertroffen Ridderen,
 (voor wie de Bondgenoot het eerst moest leeren sidderen !)
 gekleed in ijzer, en van ijzer-zelf. Naar 't graf
 des Heilgen trekken ze op, het zwaard voor pelgrimstaf
 geheven, om dien grond, vóór 't rijpen van Gods tijden,
 (by- tegen Wangeloof!) van d' Islam rein te strijden!
 Ai! zoek den Levende niet by de doên! noch wacht
 van 't ijdel zelfgekwel, van de ijzren heldenkracht,
 triumpfen, die alleen Gods waarheid kan behalen.

¹ Abderrahman III, Spaans-Arabisch staatsman, medicus en geleerde. Bouwde de Spaanse stad Cordoba tot de modernste en grootste van zijn tijd in Europa.

² Averroës (1126-1198), Spaans-Arabisch filosoof, theoloog en medicus

³ Andalusie, zuiden van Spanje. Hier floreerden de Moslims onder Moorse heerschappij in de 15^e eeuw (in samenleving met Joden en Christenen) en introduceerden min of meer de Griekse filosofie, de algebra en de geneeskunde in het Westen.

⁴ In Clermont-Ferrand riep Paus Urbanus II in 1095 op tot de strijd tegen de Islam en om Jeruzalem in te nemen.

Het Oosten staat u nog. Uw negen tochten falen!....
 God had iets beters voor u weggelegd, Euroop!
 in Zijner mogendheên aanbiddelijken loop:
 der talen sleutel weêr-, de Drukkunst uitgevonden,
 de Schrift der waarheid van haar windselen ontbonden,
 het Woord des levens op het aardrijk wijd verspreid,
 van 't aardrijk te gelijk de grenzen uitgebreid....
 uw tijden gaan te rug, uw geestdrift vlammen kwijnen,
 een tering schijnt allengs uw krachten te ondermijnen,
 Mohammed! wien' ge ook nog (een jongste flikkerschijn
 van stervend nachtlamplicht!) ontzachlijk dreigt te zijn.
 Constantinopel vall', sints eeuwen reeds zieltogend,
 den Muselman in d' arm! die arm werd onvermogen
 in Spanje. Breng straks, een enkel oogenblik,
 aan Weenen en Euroop het Turksche kromzwaard schrik!....
 Gy, negentiende reeks van dubbele jubeljaren!¹
 getuig gy wat er werd van 't rijk der Oostbarbaren!
 De Janitsaar² verdween. Het zwaard van Mahomet
 viel in den Bosporas.³ Vergeten wordt zijn wet.
 De Sultan aan den disch drinkt Griekschen wijn met Franke
 hy baadt zich in 't genot van Fransche zangspelklanken.
 't Is Westersch, wat de Turk nog tot zich nemen mag
 van leven, en de dag bevestigt aan den dag,
 wat Navarino⁴ eens met luid kanongedonder
 aan de aard verkondigde: de Halvemaan gaat onder!

De moeder Ismaëls!

Hy heeft ook u herdacht,
 o zoon der dienstmaagd, u tot in uw verst geslacht,
 de Aartsvader, - als hy riep, voor God in 't stof gebogen:
 "Ach, dat ook Ismaël genâ vinde in Uwe oogen
 "en leve!" Heeft die God van Abrahams gebed
 ooit de ooren afgewend? De tijden zijn gezet,
 waarin ook Ismaël den schedel diep zal buigen,
 en van zijns broeders eer, verrukt van zin, getuigen.
 Ge ontvingt, o Salomon! van dien vernieuwden zin

¹ De eerste helft van de 20^e eeuw. Zeer opmerkelijke uitspraak. Voorzag Da Costa dan de definitieve val van de Islam? Op basis van de profetie van Daniël (Dan.12:7) kon het zo zijn. De Islamitische overheersing van het Joodse land begon officieel in 658. Hierbij de 1260 jaar opgeteld uit Dan.12:7 komt men aan 1918 plus 30 jaar (Dan.12:11-12) 1948. In 1917 verdreef Engeland de Turken uit Palestina. In 1948 stichting staat Israël. Deze twee voorname dingen, nl. de terugkeer van het Joodse volk naar Israël en de annexatie van Jeruzalem, gebeurden in de eerste helft van de 20^e eeuw. (19 dubbele jubeljaren vanaf Christus' geboorte.) Da Costa roept de toekomst aan om te getuigen en wij kunnen het vandaag de dag getuigen. (Zie hierover meer in: "De strijd van de Islam tegen de Koning der Koningen", lezing door W. Westerbeke, 2001, www.theologienet.nl)

² De term Janitsaar komt uit het Turkse "Yeni Ceri" (het jonge, het nieuwe leger). De Janitsaren werden vanaf eind 14de eeuw gerekruteerd uit krijgsgevangenen slaven en de onderworpen volkeren op de Balkan. Gedwongen bekeerd tot de Islam waren de Janitsaren gedisciplineerde, goed getrainde en fanatieke strijders, die overal in Europa werden gevreesd. In de loop van de tijd kregen de Janitsaren steeds meer politieke macht, die pas in de 19de eeuw werd gebroken. Bron: www.geldersarchief.nl

³ Bosporus, zeestraat in Turkije, loopt dwars door Istanboel en scheidt Europa van Azië.

⁴ Engeland, Frankrijk en Rusland versloegen hier met een grote vloot in de baai van Navarino (Griekenland) de Ottomanen in 1827. Griekenland werd zo bevrijd. (De baai werd verdedigd door o.a. 145 Turkse kanonnen.)

een eerstling uit den mond van Schebaas koningin!
 Straks bracht Arabiën in Bethlems herderwoning
 zijn wierook, myrrhe, en goud aan hooger Vredekoning,
 ook dit een eerstling slechts van ruimer heilverschiet,
 wanneer, om Jesus naam en koninklijk gebied
 te vieren, Sions stad van volkeren zal weemlen,
 ja, van uw rammen meê, o Kedar! van uw keemlen,
 Nebájoth, Midian, en Hefa! Welk een dag,
 waarop ook Ismaël met Isaac hopen mag!
 Wat tijden, vast voorzegd, van groote schuldvergeving,
 van voor geheel deze aard volzalige herleving!
 Wen Israël zal zien Wiens hart zijn hardheid brak,
 Wiens zijde 't met de speer der Heidenen doorstak,
 en dan - den Christusmoord beschreiende aan Zijn voeten,
 zich uit dien eigen mond op eenmaal hooren groeten
 als d' eerstgeboren weêr der volken; - wen zich daar,
 voor de eigen voetbank Gods ontmoeten zal Barbaar
 en Griek, Romein en Parth, het Zuiden en het Noorden,
 en van den Ganges af tot Missisippis boorden
 door elke natie, elken tongval, elk geslacht,
 met daverenden dank de lof wordt uitgebracht:
 Verzoening! Vrede op aard! In menschen welbehagen,
 't besluit van eeuwigheid voor de eeuwigheid voldragen!
 Lof zij den Vader! lof aan 't onbevleete Lam,
 dat, even groot, Zijn sterkte èn aflegde èn hernam!
 En aan den Heiligen Geest, die de aard met heil beregent,
 en uit de volheid Gods met levensstroomen zegent!

De moeder Ismaëls!

Op u een laatste blik!
 Op u, te midden van dier steenwoestijnen schrik,
 gy ongetrooste, gy door onweêr voortgedrevene,
 aan zielsmart en ellende en wanhoop prijs gegevene!
 Gy ook - gy gaaft in 't eind den God des hemels eer!
 Hy kwam, Hy sprak tot u. De hoogten vielen neêr.
 Gy gaat voor Saraas voet uw dwazen trots bekennen;
 gy wilt in Abrams tent u aan Gods ordning wennen!
 Ja! (roept ge en voelt, met één, geheel uw aanzijn vrij!)
 “o God des levens! Gy zaagt neder ook op my.”

Izaäk Da Costa, 1847